

VERDENS GANG
34. juli 1944.

Lovgivningen fra London

Av sekretær, cand. jur. R. N. Torgersen.

Den lovlige norske regjering har gjennom krigsårene utferdiget 123 provisoriske anordninger. De ble overlevert Stortinget av statsminister Nygaardsvold i møte den 18. juni 1945. Han uttalte da, at man ved granskningen av dem vistnok ville finne feil og mangler, men han ba det Storting som skulle behandle dem være forrisset om at Regjeringen i alle spørsmål hadde ment, situasjonen tatt i betraktning, å legge saken til rette for landets og samfunnets beste.

Bare noen ganske få av anordningene ble behandlet av det innværende Storting. Det gjaldt bl. a. de viktige bestemmelsene om stortings- og kommunevalg og om adgangen til å anvende dødsstraff. De øvrige anordningene er gjeldende lov inntil de er behandlet av det storting som trer sammen etter høstens valg.

En del av denne lovgivningen fra London, gjaldt bare nordmenn utenfor Norge og hadde in-

gen direkte virkning for de nordmenn som har vært hjemme under krigen. Men mange av de provisoriske anordningene er av overordentlig viktighet for alle norske borgere, enten de nå var ute eller hjemme i okkupasjonsårene. Det gjelder særlig anordningen om opprydningen i de forhold som er skapt under den fiendtlige besettelse.

Om alle Regjeringens anordninger kan man si at de er lite kjent her hjemme. Dette reiser problemer som så vidt ses hitil ikke har vært drøftet i pressen. Men spørsmålet ble i forblifarten reist under stortingsdebatten om dødsstraffsanordningene og det ble også tatt opp i den første landsvikanorden mot Reidar Haaland.

De provisoriske anordninger fra London er nemlig ikke kunngjort på vanlig måte i Norge. Hvilken virkning får dette for deres gyldighet og anvendelse i Norge?

Etter lov av 1. april 1876 skal nemlig grunnlovsbestemmelser, lover, provisoriske anordninger, m. v. offentliggjøres i Norsk Lovtidend. Selv om det ikke er uttrykkelig sagt må det gjelde også andre generelle bestemmelser av lovs innhold. Regjeringens bestemmelser rammes sikkert av forskriftene i loven av 1876, selv om de etter sitt innhold skulle være mer vidtgående enn vanlig provisoriske anordninger etter Grunnlovens § 17.

Anordningene fra krigstiden er bare kunngjort i en utgave av Norsk Lovtidend, som er utgitt i London siden 15. aug. 1940. Det er kanskje tvilsomt om forskriftene i loven av 1876 dermed er oppfylt, selv om man ser hen til den nødsituasjon som forelå. I alle fall har denne London-utgave av Norsk Lovtidend vært gjeldende i Norge i okkupasjonsårene enn de Gutenbergke bibeltrykk i den hele verden. Så vidt vises har det kun eksistert 3—4 eksemplarer av den komplette samling av Lovtidende, og disse har selvsagt ikke vært tilgjengelig for menigmann. Ikke engang innen juristenes rekke har alle bestemmelsene vært alminnelig kjent.

I noen tilfelle ble anordningene i sin helhet eller i utdrag kunngjort over London Radio. Men allerede i september 1941 ble

norske borgeres radioapparater beslaglagt av fienden. Bare NS-medlemmer fikk beholde apparatene. Den offentliggjørelse som bestemmelsene måtte ha fått gjennom radio er således ikke nådd direkte fram til innbyggerne i Norge, idet det bestod et strengt forbud mot å lytte på andre enn tyske og tysk-kontrollerte radiosendere. Men sendingene fra London nådde jo fram til dem som hadde glemt sin radio, og i nøyaktig gjengivelse i den «illegale» presse også til andre gode nordmenn, selv om nok ikke alt lovstoffet var like godt «avlastet».

Men kvaliteten selv bidro også til offentliggjørelsen av lovgivningen fra London. I en leder med tittelen «Pavens skjegg» i Aftenposten for 11. august 1942 ble således den prov. anordn. av 22. januar 1942 om tillegg til forrederilovgivningen (bestemmelsene om tap om almen tillit m. v.) og anordningen om dødsstraffens innførelse omtalt i harsellerende vendinger.

Først i slutten av 1943 kom et lite stensliert hefte, som inneholdt det viktigste lovstoff angående opprydningen i Norge, og dette heftet ble i en viss utstrækning distribuert til dommere og jurister i Oslo og landet for øvrig i begynnelsen av 1944. Kort tid etter kom (fra Sverige) et lite

trykt hefte i gult omslag, som ble distribuert i et noe større antall eksemplarer.

Noen av Regjeringens anordninger måtte nødvendigvis være hemmelige og de ble derfor også bare fordelt i de kretser innen hjemmefronten som saken angikk. En viss mørklegging ble antagelig også antatt å være på sin plass hvor det gjaldt de viktige landsviki-bestemmelsene, som ble utferdiget i okkupasjonsens siste måneder, slik at ikke framtrødende kvaliteter eller profiler skulle kunne sette seg til å studere dem — med eller uten juridisk bistand — for uligen å finne ut hvordan de skulle forstikke sine ulovlig ervervede midler i landsvikanordningens eventuelle huller! Noen annen grunn til å diskutere anordningene ble omgitt med så stor hemmelighetsfulthet er det ellers vanskelig å se.

Hvor det gjelder straffebestemmelsene mot landsvikerne og rettergangsreglene i disse sakene, har det nok på mange måter vært uheldig at bestemmelsene først lenge etter den tyske kapitulasjon kom til almenhetens kunnskap i noen større utstrækning. Man har sett eksempler på at kjørsmål i fengslingskjennelser i landsviki-saker er kommet inn til lagmannsretten før lagdommerne

hadde fått noen eksemplarer av anordningen om rettergangen i slike saker. Og hadde man tidligere hatt bedre kjennskap til hvilket grundig arbeid f. eks. landsvikanordningen er og hvilken vidtgående bestemmelser den inneholder, ville kanskje en del av kritikken over rettsoppjøret forstummet.

Hvor det gjelder de andre bestemmelsene fra London er det også utilfredsstillende at lovsamlingen fra London først for kort tid siden — 2 måneder etter kapitulasjonen — var blitt trykt opp i et slikt antall at den alminnelige mann kunne få kjøpt den i en bokhandel.

På den annen side synes det som om publikum ikke har vært særlig interessert i disse viktige ting. Den etterlengtede friheten, reaksjonen etter krigsårenes harde tid, de festlige tilstøtelser og sommervarmen har sikkert til sammen bevirket at folk ikke søkte seg oppfordret til å studere så betydningsfulle forparagrafer. Og i okkupasjonsårene var det også mange vanskeligheter med kunngjøringen av anordningene: papirrasjonering i England, transport- og distribusjonsvanskeligheter, og publikums utlyst mot å ha illegale papirer liggende, — for slike anordninger

kunne ikke bare leses én gang og sendes videre, de burde helst kunne tas fram og studeres på ny.

Men selv om Norsk Lovtidend i normale tider ikke er menigmanns vanlige lesning, så er det klart at det var enhver god nordmanns rett og plikt å sette seg inn i de viktigste bestemmelsene fra Regjeringen i London, så innvirkende virkninger som disse ville kunne komme til å få i vårt samfunn etter opphøret av den fiendtlige okkupasjon.

Man kan f. eks. tenke på den prov. anordn. av 29. juli 1941, hvoretter dommer, forvaltningsavgjørelser osv. fra okkupasjonsårene på visse vilkår kan kreves gjenopptatt og revidert. Alle som har lidt skade ved at landets domstoler og administrative myndigheter har vært «syke» under okkupasjonen, fordi kvaliteter har vært med i avgjørelsene, kan etter denne anordning få oppreisning.

Eller man kan tenke på den overordentlig vidtgående anordning av 18. des. 1942, som åpner adgang til å få avtaler kjent ugyldige, omgjort eller endret, når de er inngått i Norge etter 9. april 1940, enten mellom nordmenn innbyrdes eller mellom nordmenn og tyskere, og visse særlige betingelser foreligger, f. eks. at avtalen er forårsaket av påvirket ved ulovlig trang av brukere eller kvaliteter, grunnet

DELA SOM...

trykt for overgrep, eller «den ekstraordinære situasjon som er nødvendig og ønskelig er brakt til skapt gjennom okkupasjonen i Norge og at det etter omstendighetene ville være åpenbart urimelig om rettshandelen ble opprettet holdt uforandret». Men søknad om dette må etter anordningen inngis innen 6 måneder etter avsluttet. Så det er viktig at man kjenner bestemmelsene hvis man ikke skal tape sin rett.

Rettslig sett spiller det imidlertid ikke noen avgjørende rolle at anordningene fra London ikke er kunngjort på vanlig måte og ikke

i den utstrækning som kunne vært nødvendig og ønskelig er brakt til offentlighetens kunnskap.

Det er nemlig sikker norsk rett at bekjentsgjørelsen av lover, provisoriske anordninger m. v. i Norsk Lovtidend ikke er noen absolutt betingelse for at loven eller den prov. anordn. kan tre i kraft straks og være gjeldende rett. Man har flere avgjørelser av Høyesterett for denne setning og den er fastslått i teorien. Sænest har lagmannsrettens dom i Haaland-saken gitt uttrykk for det samme.

Anordningene fra London har derfor bindende kraft i Norge fra det tidspunkt av da de trådte i kraft, medmindre de griper inn i okkupantens myndighet i Norge etter folkeretten. Men det er sikkert at etter folkerettens regler er det intet til hinder for at den norske Regjering i London utferdige bestemmelser av den art som f. eks. inneholdes i de forskjellige anordninger om forrøderne og rettergangen mot dem. Slike bestemmelser traff den pågikste regjering i ekall under forrige krig, og lignende tiltak er gjort fra de okkuperte lands lovlige myndigheter i ekall under denne krig.

En annen sak er det at bestemmelsene faktisk ikke kan komme til anvendelse før etter okkupasjonsens opphør, på grunn av landets faktiske tilstand

i det okkuperte Norge. Men når de da anvendes, anses de som gjeldende fra det tidspunkt av da de trådte i kraft.

Hvor det gjelder de straffettslige anordninger, kan det reise seg spørsmål om frifinnelse på grunn av rettsvillfarelse. Man har sett flere av landsvikerne erklære i forhørsretten at de ikke kjente landsvikanordningen. Dette må avgjøres av domstolene i hvert enkelt tilfelle. Men etter norsk rett stilles det meget strenge krav for å frifinne en tiltalt fordi han ikke kjente de bestemmelsene han er tiltalt for å ha overtrådt. Den alminnelige og militære straffelovs bestemmelser om forrøderi sto der fra før og burde være kjent av alle landsvikerne. Og de straffettslige bestemmelser som er gitt måtte forrøderne regne med ville bli innført. I Haaland-saken så således lagmannsretten at en person, der som tiltalte under krigsforhold innlatter seg på handlinger av den art det ber gjelder, landsforrøderi i forbindelse med torturering av landsmenn, må være forberedt på at straffen herfor skjerpes, således at det også gi adgang til å anvende dødsstraff.

VERDENS GANG

Akrhus 34
Centralbord 22 234

Abonnementpriser:

Kr. 3.50 pr. mnd
> 10. — » kvartal
> 30. — » år
> 40. — » ½
Leasak 20 fra

104165